

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TÀI CHÍNH

HỌC VIỆN TÀI CHÍNH

LÊ THỊ HẠNH

**QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG TẠI NGÂN HÀNG
THƯƠNG MẠI CỔ PHẦN NGOẠI THƯƠNG VIỆT NAM
THEO TIÊU CHUẨN BASEL II**

CHUYÊN NGÀNH: TÀI CHÍNH – NGÂN HÀNG

MÃ SỐ: 62.34.02.01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS.TS Lê Văn Luyện**
- 2. TS. Vũ Quốc Dũng**

HÀ NỘI - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận án này là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu và tài liệu trong Luận án là trung thực. Tất cả những nội dung tham khảo và kế thừa đều được trích dẫn và tham chiếu đầy đủ.

Hà Nội, ngày tháng năm 2017

Tác giả

Lê Thị Hạnh

LỜI CẢM ƠN

Tác giả xin bày tỏ sự biết ơn tới giáo viên hướng dẫn khoa học PGS.TS Lê Văn Luyện và TS Vũ Quốc Dũng đã nhiệt tình hướng dẫn, chỉ bảo và đồng hành cùng tác giả trong suốt quá trình nghiên cứu, hoàn thành luận án.

Tác giả cũng xin cảm ơn các thầy cô giáo của Học Viện Tài Chính đặc biệt là các thầy cô giáo của Khoa Tài chính- ngân hàng, Khoa sau đại học đã hỗ trợ cho tác giả trong việc tìm kiếm tài liệu, góp ý chỉnh sửa luận án.

Xin chân thành cảm ơn các Quý Ông/Bà lãnh đạo, các chuyên gia, nhân viên ngân hàng nhà nước, ngân hàng Vietcombank, đã có hỗ trợ hữu ích trong việc thu thập dữ liệu, thông tin và hoàn thành bảng hỏi phục vụ Luận án.

Cuối cùng, Tác giả xin được gửi lòng tri ân sâu sắc tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã luôn quan tâm, động viên và khích lệ Tác giả để hoàn thành Luận án này.

Xin trân trọng cảm ơn!

Hà Nội, ngày tháng năm 2017

Tác giả

Lê Thị Hạnh

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC VIẾT TẮT	vi
DANH MỤC BẢNG, BIỂU ĐỒ VÀ HÌNH	vii
LỜI MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN VỀ RỦI RO TÍN DỤNG VÀ QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG CỦA NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI THEO TIÊU CHUẨN BASEL II..	11
1.1. Rủi ro và Rủi ro tín dụng của Ngân hàng thương mại	11
1.1.1. Rủi ro trong hoạt động kinh doanh của Ngân hàng thương mại	11
1.1.2. Quan niệm rủi ro tín dụng trong hoạt động của NHTM	15
1.1.3. Các thành tố cấu thành rủi ro tín dụng của NHTM.....	16
1.1.4. Nguyên nhân gây ra rủi ro tín dụng của NHTM	19
1.1.5. Hậu quả của rủi ro tín dụng đối với NHTM.....	22
1.1.6. Tiêu chí cơ bản đo lường rủi ro tín dụng trong hoạt động ngân hàng ...	23
1.2. Quản trị rủi ro tín dụng tại Ngân hàng thương mại	27
1.2.1. Tổng quan quản trị rủi ro tín dụng của ngân hàng thương mại.....	27
1.2.2. Quản trị rủi ro tín dụng theo Basel II	55
1.3. Kinh nghiệm quản trị rủi ro tín dụng theo tiêu chuẩn Basel II tại một số ngân hàng trên thế giới và bài học kinh nghiệm cho các NHTM Việt Nam.	68
1.3.1. Kinh nghiệm quản trị rủi ro tín dụng theo tiêu chuẩn Basel II tại một số ngân hàng trên thế giới.....	68
1.3.2. Bài học kinh nghiệm về việc quản trị RRTD theo Basel II cho Ngân hàng TMCP ngoại thương Việt Nam	72
KẾT LUẬN CHƯƠNG 1	74

CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG THEO TIÊU CHUẨN BASEL II TẠI NGÂN HÀNG TMCP NGOẠI THƯƠNG VIỆT NAM ..75

2.1. Tổng quan về ngân hàng TMCP ngoại thương Việt Nam.....75

2.1.1. Khái quát quá trình hình thành và phát triển của Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam (Vietcombank - VCB)75

2.1.2. Cơ cấu tổ chức của Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam.....78

2.1.3. Tình hình hoạt động kinh doanh của Ngân hàng thương mại cổ phần Ngoại thương Việt Nam80

2.2. Thực trạng quản trị rủi ro tín dụng theo Basel II tại ngân hàng TMCP ngoại thương Việt Nam87

2.2.1. Thực trạng rủi ro tín dụng tại Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam. 87

2.2.2. Mô hình tổ chức quản trị rủi ro tín dụng tại Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam.....89

2.2.3. Tổ chức thực hiện quản trị rủi ro tín dụng tại Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam91

2.2.4. Khảo sát thực trạng quản trị rủi ro tín dụng nói riêng và quản trị rủi ro nói chung theo tiêu chuẩn Basel II tại Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam ...111

2.2.5. Thực trạng chất lượng quản trị rủi ro tín dụng tại Vietcombank theo tiêu chuẩn Basel II.....124

2.3. Đánh giá thực trạng quản trị rủi ro nói chung và rủi ro tín dụng nói riêng theo tiêu chuẩn BASEL II tại ngân hàng TMCP ngoại thương Việt Nam132

2.3.1. Những kết quả đạt được132

2.3.2. Những hạn chế.....139

2.3.3. Nguyên nhân ảnh hưởng đến công tác quản trị rủi ro tín dụng theo tiêu chuẩn Basel II của Vietcombank.....144

KẾT LUẬN CHƯƠNG 2.....154

CHƯƠNG 3: GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN QUẢN TRỊ RỦI RO TÍN DỤNG THEO TIÊU CHUẨN BASEL II TẠI NGÂN HÀNG THƯƠNG MẠI CỔ PHẦN NGOẠI THƯƠNG VIỆT NAM	155
3.1. Định hướng quản trị rủi ro tín dụng của Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam trong giai đoạn 2016 -2020	155
3.1.1. Định hướng và nhiệm vụ trọng tâm của Vietcombank giai đoạn 2016-2020	155
3.1.2. Định hướng công tác quản trị rủi ro tín dụng của Vietcombank theo Basel II trong giai đoạn 2016 - 2020.....	158
3.2. Giải pháp hoàn thiện quản trị rủi ro tín dụng theo tiêu chuẩn Basel II tại Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam	162
3.2.1. Tăng cường hệ thống kiểm tra, kiểm soát nội bộ trong quản trị rủi ro tín dụng....	162
3.2.2. Đảm bảo an toàn vốn cho ngân hàng	165
3.2.3. Áp dụng mô hình đánh giá đề lượng hóa rủi ro tín dụng theo quy định của Hiệp ước Basel II	166
3.2.5. Tiếp tục xây dựng và hoàn thiện hệ thống công nghệ thông tin	171
3.2.6. Cải tiến công tác quản trị rủi ro tín dụng phù hợp với các tiêu chuẩn của Hiệp ước Basel II.....	171
3.2.7. Đẩy mạnh công tác quản trị nhân lực và tiêu chuẩn hóa đội ngũ cán bộ	173
3.3. Một số kiến nghị.....	175
3.3.1. Kiến nghị với Ngân hàng Nhà nước.....	175
3.3.3. Kiến nghị với Hiệp hội ngân hàng	180
KẾT LUẬN CHƯƠNG 3.....	183
KẾT LUẬN	184
DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN CỦA TÁC GIẢ	
TÀI LIỆU THAM KHẢO	
PHỤ LỤC	

DANH MỤC VIẾT TẮT

AIRB	Phương pháp đánh giá nội bộ nâng cao
CBRC	Cơ quan giám sát ngân hàng Trung Quốc
CIC	Trung tâm thông tin tín dụng
EAD	Rủi ro vỡ nợ
EL	Tổn thất dự kiến
FIRB	Phương pháp đánh giá nội bộ cơ bản
FSA	Cơ quan giám sát ngân hàng Nhật Bản
IRB	Phương pháp đánh giá nội bộ
NHNN	Ngân hàng Nhà nước
NHTM	Ngân hàng thương mại
NHTMNN	Ngân hàng thương mại Nhà nước
OECD	Tổ chức hợp tác và phát triển Kinh tế
PD	Xác suất vỡ nợ
RRTD	Rủi ro tín dụng
TCTD	Tổ chức tín dụng
UL	Tổn thất ngoài dự kiến

DANH MỤC BẢNG, BIỂU ĐỒ VÀ HÌNH

1. Bảng:

Bảng 1.1: Rủi ro chính các tổ chức tài chính vi mô phải đối mặt.....	12
Bảng 2.1: Các chỉ tiêu tài chính cơ bản	80
Bảng 2.2: Hoạt động thanh toán xuất nhập khẩu các năm 2012 - 2016.....	84
Bảng 2.3: Doanh số mua bán ngoại tệ các năm 2012 - 2016.....	86
Bảng 2.4: Diễn biến tình hình rủi ro tín dụng các năm 2012 -2016	87
Bảng 2.5: Tỷ nợ xấu phân theo loại tiền tệ	88
Bảng 2.6: Tỷ lệ nợ xấu phân theo thành phần kinh tế.....	89
Bảng 2.7: Hướng dẫn tính toán một số chỉ tiêu phân tích tài chính trong chấm điểm xếp hạng tín dụng doanh nghiệp của Vietcombank	96
Bảng 2.8: Điểm trọng số các chỉ tiêu phi tài chính chấm điểm xếp hạng tín dụng doanh nghiệp của Vietcombank	97
Bảng 2.9: Điểm trọng số các chỉ tiêu tài chính và phi tài chính chấm điểm xếp hạng tín dụng doanh nghiệp của Vietcombank.....	97
Bảng 2.10: Hệ thống ký hiệu xếp hạng tín dụng doanh nghiệp Vietcombank	98
Bảng 2.11: Các chỉ tiêu tài chính chấm điểm xếp hạng tín dụng doanh nghiệp của Vietcombank tại VCI	101
Bảng 2.12: Các chỉ tiêu chấm điểm xếp hạng tín dụng nội bộ đối với khách hàng cá nhân của Vietcombank.....	102
Bảng 2.13: Hệ thống ký hiệu xếp hạng tín dụng nội bộ cá nhân Vietcombank.....	103
Bảng 2.14: Phân loại nợ theo điều 6 - QĐ 493/2005/QĐ-NHNN	104
Bảng 2.15: Phân loại nợ theo điều 7 - QĐ 493/2005/QĐ-NHNN	105
Bảng 2.16: Tỷ lệ trích dự phòng cụ thể.....	108
Bảng 2.17: Nhận định về thời gian triển khai Basel II tại các NHTM Nhà nước...	112
Bảng 2.18: Điểm trung bình về phương pháp phù hợp để tính yêu cầu vốn cho rủi ro tín dụng.....	113
Bảng 2.19: Điểm trung bình về đánh giá về các trụ cột của Basel II.....	114

Bảng 2.20: Điểm trung bình về các điều kiện thuận lợi khi triển khai Basel II.....	116
Bảng 2.21: Điểm trung bình về các lợi ích NH nhận được khi thực hiện Basel II .	116
Bảng 2.22: Điểm trung bình về các điều kiện bất lợi khi triển khai Basel II.....	117
Bảng 2.23: Điểm trung bình về tính tuân thủ, minh bạch khi thực hiện Basel II ...	118
Bảng 3.1: Phân nhóm ngân hàng áp dụng Basel II	178

2. Biểu đồ:

Biểu đồ 2.1: Tăng trưởng tổng tài sản các năm 2012 - 2016.....	81
Biểu đồ 2.2: Diễn biến tỷ lệ ROA - ROE các năm 2012 - 2016.....	82
Biểu đồ 2.3: Tăng trưởng vốn huy động các năm 2012 – 2016.....	82
Biểu đồ 2.4: Tình hình dư nợ tín dụng các năm 2012 – 2016.....	83
Biểu đồ 2.5. Diễn biến Tỷ lệ nợ quá hạn, Tỷ lệ nợ xấu và Tỷ lệ trích lập dự phòng RRTD các năm 2012 – 2016.....	88

3. Hình:

Hình 1.1: Thành phần của rủi ro	12
Hình 1.2: Rủi ro truyền thống và rủi ro phi truyền thống	13
Hình 1.3. Cấu thành rủi ro tín dụng	17
Hình 1.4 : Mô hình quản trị rủi ro tín dụng tập trung	29
Hình 1.5: Mô hình quản trị rủi ro tín dụng phân tán.....	31
Hình 1.6. Các tuyến kiểm soát RRTD ở ngân hàng.....	33
Hình 1.7: Cơ cấu tổ chức bộ máy quản trị rủi ro tín dụng	34
Hình 1.9. Các bước của quy trình quản trị RRTD	44
Hình 1.10. Nội dung Basel II	58
Hình 2.1. Cơ cấu tổ chức của Vietcombank	79
Hình 2.2: Mô hình tổ chức quản trị rủi ro tín dụng tại Vietcombank	90

LỜI MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Việt Nam đã trở thành thành viên của WTO và đang trong tiến trình hội nhập quốc tế. Với xu hướng hội nhập và toàn cầu hoá mạnh mẽ này, hoạt động kinh doanh Ngân hàng được xem là một trong những lĩnh vực hết sức nhạy cảm, phải mở cửa gần như hoàn toàn theo các cam kết quốc tế. Trong bối cảnh chung đó, việc các NHTM Việt Nam sẽ phải đối mặt với những thách thức như thế nào, tận dụng cơ hội ra sao và bằng cách nào để có thể biến thách thức thành cơ hội, biến những khó khăn thành lợi thế của bản thân, muốn thế thì toàn bộ các thành viên trong hệ thống NHTM Việt Nam phải chủ động nhận thức để tham gia vào quá trình hội nhập. Một trong những điều ước quốc tế được các nhà quản trị ngân hàng đặc biệt quan tâm chính là hiệp ước quốc tế về an toàn vốn trong hoạt động ngân hàng – còn được biết thông dụng với tên gọi Hiệp ước Basel. Ra đời cách đây hơn 20 năm, hiệp ước này được rất nhiều quốc gia trên thế giới áp dụng làm chuẩn mực để đánh giá và giám sát hoạt động của hệ thống ngân hàng nước mình. Hiệp ước này hiện nay đã có phiên bản mới với tên gọi The New Basel Capital Accord, cập nhật, đổi mới một số nội dung hơn so với phiên bản thứ nhất trước đó. Riêng đối với Việt Nam, việc ứng dụng hiệp ước Basel này trong công tác giám sát và quản trị rủi ro tín dụng ngân hàng vẫn còn nhiều vướng mắc, nên vẫn chỉ mới dừng lại ở việc lựa chọn một số tiêu chí đơn giản trong phiên bản thứ nhất để vận dụng và vẫn chưa tiếp cận nhiều với phiên bản hai. Điều này thực tế cũng gây khó khăn ít nhiều cho quá trình hội nhập trong lĩnh vực ngân hàng của Việt Nam.

Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam là 1 trong 10 ngân hàng đầu tiên được NHNN lựa chọn triển khai Basel II tại Việt Nam. Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam đã chủ động phân tích và xây dựng lộ trình tổng thể triển khai Basel II. Tuy nhiên, với những khó khăn về việc thay đổi phương thức và cơ chế quản lý hình thành từ lâu để có thể áp dụng hiệp ước trong hoạt động của mình, Vietcombank vẫn chưa thể hoàn thiện được việc áp dụng hiệp ước Basel II trong công tác quản trị rủi ro tín dụng tại ngân hàng.